

Thomas More

Ütopya

—
Düşünce
Klasikleri
—

ÇEVİREN: SOLİNA SİLAHLI

Thomas More, 1478'de Londra'da doğdu. Canterbury Başpiskoposu Kardinal John Morton'un himayesine girdi. 1496'da, iki yıldır eğitim gördüğü Oxford'dan ayrılıp Lincoln's Inn'de hukuk eğitimi almak üzere Londra'ya gitti. Dört yıl boyunca okulun bitişiğinde bir manastırda keşişlerle yaşadı. Yirmi bir yaşında avukat olarak Londra Barosu'na kaydoldu.

1499'da tanıştığı Hollandalı yazar Erasmus'la aralarında sıkı bir dostluk başladı. Öyle ki Erasmus, 1509'da basılan *Deliliğe Övgü* adlı eserini Thomas More'a adadı.

Kralın mutlak hâkimiyetini eleştirdiği için VII. Henry'nin öfkesini çeken More, uzun bir seyahate çıktı. 1509'da, VIII. Henry tahta çıkınca ülkesine döndü.

1521'de hazine bakanı yardımcısı oldu ve şövalye unvanı aldı. Nisan 1523'te Avam Kamarası'nda sözcü seçildi. 1525'te Lancaster Düklüğü yöneticiliğine atanan More, böylece Kuzey İngiltere'nin büyük bölümünün yargı ve yönetiminde söz sahibi oldu.

Protestanlığa getirdiği eleştiriler nedeniyle VIII. Henry ile ters düştü. 1531'de krala bağlılık yemini etmeyi reddetti, bir yıl sonra da görevlerinden ayrıldı. 1533'te tutuklandı. 6 Temmuz 1535'te boynu vuruldu. Ölümünden 400 yıl sonra, 1935'te Papa XI. Pius tarafından "aziz" ilan edildi.

More'un 1513-1518 arasında Latince ve İngilizce yazdığı *History of King Richard III* (Kral III. Richard'ın Tarihi) İngiliz tarih yazıcılığının ilk başyapıtıydı. Ona asıl ününü sağlayan eseri *Ütopya*'yı ise Mayıs 1515'te bir İngiliz-Felemenk ticaret antlaşmasını gözden geçirme görevi sırasında yazdı ve Aralık 1516'da yayımladı. Kurgusal bir adada geçen ve ideal toplumu tasvir eden *Ütopya*, yazıldığı günden beri pek çok felsefe ve düşünce akımına, sanat eserine ve siyasi harekete ilham kaynağı oldu.

Ütopya

ÜTOPYA

Orijinal adı: Utopia

Yazan: Thomas More

İngilizce aslından çeviren: Solina Silahlı

Yayına hazırlayan: Sema Çubukçu

Türkçe yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

1. baskı / Nisan 2021 / ISBN 978-605-09-8282-4

Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Cüneyt Comoğlu

Kapak illüstrasyonu: Sönmez Karakurt

Baskı: Ay-Han Matbaası

Mahmutbey Mah. 2622 Sok. No: 6/31

Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 445 32 38 / Faks (212) 445 05 63

Sertifika no: 44871

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Ütopya

Thomas More

Çeviren: Solina Silahlı

Raphael Hythloday'ın kusursuz toplum üzerine söylemleri

Üstün meziyetlerle donatılmış büyük hükümdar, yenilmez İngiltere Kralı VIII. Henry, yüce Kastilya Prensi Charles'la ciddi bir anlaşmazlığa düşünce, elçisi olarak beni aralarındaki sorunu çözmek için Felemenk'e gönderdi. Kralın bir süre önce alkışlar arasında İstinaf Mahkemesi hâkimi yaptığı eşsiz Cuthbert Tunstall'a arkadaşlık ve yoldaşlık ediyordum. Onun hakkında bir şey söylemeyeceğim. Bir arkadaşın fikrine şüpheyle bakılmasından korktuğum için değil, bilgisi ve erdemleri hakkını veremeyeceğim kadar derin olduğu için. Benim övgülerime ihtiyaç duymadığı da ortada çünkü onu övmek, şu meşhur atasözündeki gibi, “güneşi fenerle göstermekten” farksız olur. Prens Charles'ın bizimle görüşmek için görevlendirdiği üst düzey yetkililerden oluşan heyet, önceden tanıştığımız gibi bizi Bruges'da karşıladı. Bruges valisi bu heyetin başındaydı. Ama aralarında en zeki olduğu düşünülen ve grup sözcüsü olan Mont-Cassel hâkimi George Temse'ydi. Sanata ve doğaya ilgisi sayesinde konuşma becerisini geliştirmiş, hukuk konusunda bilgili bir adamdı. Müthiş yeteneği ve uzun yıllara dayanan tecrübesi sayesinde sorunları çözmekte de ustaydı. Birkaç görüşmenin ardından herhangi bir sonuca varamayınca heyet, prensin fikrini almak için birkaç günlüğüne Brüksel'e gitti, ben de bunu fırsat bilip Antwerp'e geçtim. Ben oradayken beni görmeye gelenler içinde en çok Peter Giles'in ziyaretinden keyif aldım.

Antwerp'te doğan bu onurlu adam yaşadığı şehirde fazlasıyla itibar görüyordu. Yine de ben onun çok daha fazlasını hak ettiğini düşünüyorum. Ondan daha iyi eğitim almış, daha iyi yetişmiş bir genç daha yoktur bana kalırsa. Değerli ve bilgili bir kişilik olarak herkese öyle terbiyeli, arkadaşlarına öyle nazik davranıyordu ki bir iki istisna dışında böylesine içten ve sevgi dolu, böylesine kusursuz bir arkadaşın kolay bulunmayacağını biliyorum. Son derece mütevazı olan bu adamın hiçbir yapmacık tarafı yoktur ve böylesine ölçülü bir sadelik de kimsede görülmemiştir. O keyifli ve içten sohbeti sayesinde dört aydır karıma ve çocuklarıma, ülkeme duyduğum derin özlem bile büyük ölçüde hafiflemiştir. Bir gün, Antwerp'in en sık ziyaret edilen başlıca kilisesi St. Mary'deki ayinden dönerken tesadüfen onu, hayatının baharını geride bırakmış, yanık tenli, uzun sakallı, pelerini üzerinden özensizce sarkmış, görünümü ve tavırlarından denizci olduğu sonucuna vardığım bir yabancıyla konuşurken gördüm. Peter görür görmez yanıma gelip beni selamladı. Tam selamına karşılık verecektim ki beni bir kenara çekip az önce konuştuğu adamı işaret ederek, “Şu adamı görüyor musunuz? Tam da onu size getirmeyi düşünüyordum” dedi.

“Onu getiren siz olduktan sonra seve seve kabul ederdim” diye cevapladım.

“Onu tanısanız bensiz geldiğinde bile seve seve kabul ederdiniz” dedi Peter. “Bilinmeyen halklar ve ülkeler hakkında bu adamdan daha bilgilisi yoktur. Ve sizin bu konuyla ne kadar ilgilendiğinizi de biliyorum” diye devam etti.

“Demek yanılmadım. Onu görür görmez denizci olduğunu tahmin etmiştim” dedim.

“Aslında yanıldınız. Çünkü kendisi denizci olarak değil bir gezgin, hatta bir filozof olarak denizlere açılıyor. Hythlo-day ailesinden gelen Raphael adındaki bu adam Latin diline aşinadır ama Yunancası daha iyidir. Bu dile daha fazla ağır-

lık vermesinin sebebi, felsefeye duyduğu ilgidir. Ayrıca Seneca ve Cicero'dan öğrendiklerimiz dışında Romalıların bize değerli bir eser bırakmadığının da farkında. Portekiz'de doğmuş ve dünyayı görme hevesiyle malvarlığını kardeşleri arasında paylaştırıp Amerigo Vespucci'nin şimdi artık kayıtlara geçmiş olan dört yolculuğundan üçüne aynı tehlikeleri göze alarak refakat etmiş. Ancak son yolculuğunda onunla dönmemiş, Yeni Kastilya'ya son gidişlerinde, ayak bastıkları en uzak yerde kalan yirmi dört kişiden biri olmayı zor da olsa başarmış. Yolculuk yapmayı, evine dönüp ülkesinde gömülmeye tercih eden onun gibi biri için orada kalmak son derece tatmin edicidir. 'Cennet her yere eşit uzaklıktadır ve mezarı olmayı gökyüzü örter' sözlerini de dilinden düşürmez. Ama tabii Tanrı merhametini göstermiş olmasa maceraya düşkünlüğü ona pahalıya patlarmış, çünkü beş Kastilyalıyla birlikte sayısız ülke gezmiş, sonunda şans eseri Seylan'a, oradan Calicut'a gitmiş. Burada birkaç Portekiz gemisi bulunca sevinçten çıldırmış ve diğerlerini şaşırtarak ülkesine dönmüş."

Peter bunları bana anlattıktan sonra beni sohbetinden keyif alacağım biriyle tanıştırmaya inceliğini gösterdiği için ona teşekkür ettim. Ardından da Raphael'le kucaklaştım. Yabancılarla ilk tanışmalarda olağan olan bu nezaketin ardından hep birlikte benim evime gidip bahçeye çıktık, yeşilliklerle kaplı bir tümseğe oturup keyifli bir sohbe daldık. Raphael bize, Vespucci'nin uzaklara yelken açmasının ardından o ve Yeni Kastilya'da kalan arkadaşlarının kendilerini ülke halkına yavaş yavaş sevdirmeye başladıklarını, onlarla sık sık görüştiklerini ve hepsine çok nazik davrandıklarını anlattı. Sonunda korkusuzca aralarında yaşamakla kalmamış, içten sohbetler etmeye de başlamışlar. Öyle ki ismini ve ülkesini şimdi hatırlayamadığım bir hükümdarın bile sevgisini kazanmışlar. Hükümdar hem her türlü ihtiyaçlarını karşılayıp yolculuk etmelerini kolaylaştırmış, hem de su üstünden git-

tiklerinde gemi, karadan gittiklerinde at arabası bulmalarını sağlamış. Ayrıca yanlarına bir de gerektiğinde onları başka hükümdarlarla tanıştıırıp tavsiye edecek sadık bir rehber vermiş. Günler süren yolculuğun ardından iyi yönetilen ve mutlu insanların yaşadığı kasabalara, şehirlere ve devletlere varmışlar. Ekvator çizgisinin altında ve sürekli hareket halinde olan güneşin her iki tarafında, sonsuz sıcaklıkta kavru lan uçsuz bucaksız çöller uzanıyormuş. Toprak kuru, her şey sıkıntı vericiymiş. Her yer ıssızmış ya da vahşi yaratıklar ile sürüngenlerin istilasındaymış. Orada yaşayan bir avuç yerlininse vahşilikte ve zalimlikte o hayvanlardan geri kalır yanı yokmuş. Ama uzaklaştıkça yepyeni bir manzarayla karşılaşmışlar. Her şey daha yumuşak, hava daha ılık, arazi daha yeşil, hayvanlarsa daha uysalmış. Ayrıca burada halklar, kasabalar, şehirler varmış. Üstelik kendi aralarında ve komşularıyla karşılıklı takas yapmakla kalmayıp deniz ve karayoluyla uzak diyarlara da ticaret yapıyorlarmış. Bu bölgede sayısız ülke gezme fırsatı bulmuşlar ve gemileri nereye uğrasa o ve arkadaşları büyük sevinçle karşılanmışlar. İlk gördükleri gemilerin omurgası düz, yelkenleri örgü saz ve kamıştanmış, çok azı deridenmiş. Bir süre sonra omurgası yuvarlak, yelkenleri kanvas gemiler görmüşler. Bu gemiler her yönden bizimkilere benziyormuş ve denizciler de hem astronomi hem seyrüsefer konusunda bilgiliymiş. Raphael onlara tamamen bihaber oldukları pusula ibresini nasıl kullanacaklarını öğretmiş. O zamana kadar çok temkinli ve yalnızca yaz aylarında deniz yolculuğu yapan adamlar o mıknatıs taşının verdiği güvenle her mevsim denize açılmaya başlamışlar. Pusula aslında daha güvende değil, daha endişesiz olmalarını sağladığı için de bu keşif, tedbirsizlik yüzünden avantaj yerine dezavantaja dönüşebilirmiş. Gittiği her yere dair gözlemlerini uzun uzun anlatırsak asıl amacımızın dışına çıkmış oluruz. O uygar medeniyetlerde gözlemediği akılcı ve öngörülü

geleneklerle ilgili anlattıklarına başka zaman değinebiliriz. Ona bütün bunlarla ilgili çok fazla soru sorduk ve o da hevesle anlattı. Canavarlarla ilgili her yerde duyulandan fazlasını da sormadık. Aç kurtlar ve köpekler, insan yiyen zalim canavarlar her yerde anlatılıyor ama iyi ve akıllıca yönetilen devletler hakkında bilgi edinmek kolay olmuyor.

Raphael bize yeni keşfedilen bu ülkelerde yanlış yapılan birçok şeyden bahsetti. Biz de içinde yaşadığımız ulusların hatalarını düzeltmek için bu örneklerden faydalanabiliriz. Ancak daha önce de dediğim gibi bunları başka bir zaman anlatabilirim, çünkü şu an yalnızca Raphael'in Ütopyalıların ahlak ve yasalarıyla ilgili anlattıklarını aktarmayı amaçlıyorum. Öncelikle bizi o ulusla ilgili konuşmaya iten sebebi anlatayım. Raphael o uluslardaki ve bizdeki hatalarla ilgili önemli yargılarda bulunup buradaki ve oradaki üst kurumları ele aldıktan, tüm ulusların geleneklerini ve yönetim biçimlerini, hayatını oralarda onlarla geçirmiş gibi detaylıca anlattıktan sonra Peter büyük bir hayranlıkla şöyle dedi:

“Çok merak ediyorum Raphael, nasıl oldu da hiçbir kralın hizmetine girmediniz? Sizi kabul etmeyecek tek bir kral bile yoktur eminim. Gerek halklar gerek diğer konular hakkındaki bilgi birikiminiz sayesinde onlara hoşça vakit geçirtmekle kalmaz, önlerine koyacağınız örnekler ve vereceğiniz tavsiyelerle çok işlerine yaradınız. Böylece hem kendi çıkarlarınıza hizmet etmiş olur hem de dostlarınıza faydanız dokunurdu.”

Raphael bunun üzerine, “Dostlarım açısından konuşmam gerekirse üzerime düşen her şeyi yaptığım için içim rahat. Çünkü sağlığımın yerinde olduğu genç ve zinde günlerimde dostlarım ve akrabalarım için her şeyi yaptım. Oysa bazı kişiler yaşlanıp hastalanana kadar hiçbir şeyden vazgeçmez, ancak tek başlarına ayakta duramayacak duruma geldiklerinde sahip olduklarından gönülsüzce vazgeçerler. Bana

sorarsanız dostlarım bununla yetinmeli, kendi çıkarları için herhangi bir kralın kölesi olmamı beklememeliler” dedi.

“Anlıyorum!” dedi Peter. “Bir kralın kölesi olmanız gerektiğini söylemiyorum ben de. Onlara yardımcı olup işlerine yarayabilirsiniz demek istiyorum.”

Raphael bunu, “Kelimeyi değiştirmek meseleyi değiştirmez” diye cevapladı.

“İstedığınız şekilde isimlendirin” dedi Peter. “Gerek özelde dostlarınıza, gerekse halka bundan daha faydalı olabileceğiniz bir yol olduğunu sanmıyorum. Böylelikle kendiniz için de daha mutlu bir hayat sağlayabilirsiniz.”

“Mutlu mu?” diye cevapladı Raphael. “Mutluluğu düşünce tümüyle ters gelen bir yerde bulacağımı mı söylüyorsunuz? Ben şu anda nasıl istiyorsam öyle yaşıyorum, hükümdarın maiyetinde bulunan kaç kişi bunu söyleyebilir? Hem o büyük adamlara yaltaklananın haddi hesabı yoktur, dolayısıyla benimle ya da benim mizacımdakilerle muhatap olmaları büyük kayıp sayılmaz.”

Bunun üzerine ben söz aldım. “Anladığım kadarıyla Raphael, siz ne zenginlik ne de şöhret peşindedesiniz. Doğrusu, ben böyle birine dünyanın en önemli adamlarından daha büyük hayranlık duyuyor, daha fazla değer veriyorum. Ancak biraz canınızı sıkacak olsa da, inanıyorum ki zamanını ve aklını kamu işlerine adayan sizinki gibi asil ve filozof bir kişilik büyük başarılar elde edebilir. Bunu yapmak için de büyük bir hükümdarın danışma kuruluna girip onu asil ve değerli eylemlere yönlendirmekten daha etkili bir yol bilmiyorum. Böyle bir görevi üstlendiğiniz takdirde bunları yapacağınızdan da hiç kuşku yok. Ne de olsa iyilik de kötülük de sonsuz bir kaynak misali hükümdardan tüm ulusa akar. Kamu işlerinde deneyiminiz olmasa bile bilginiz ve zekânızla herhangi bir kralın danışmanlığını kolaylıkla yapabilirsiniz.”

“Çifte hata yaptınız Bay More” dedi Raphael. “Hem benimle ilgili fikrinizde hem de diğer işlerle ilgili yargılarınızda. Çünkü sahip olduğumu sandığınız yetenekler bende yok. Olsaydı bile huzurumdan feragat etmemin halka zerre faydası dokunmayacaktı. Çünkü hükümdarların çoğu barış sanatıyla ilgilenmek yerine kendilerini savaş işlerine adanlar. Bense ikisinden de anlamam, anlamak da istemem. Hükümdarlar sahip olduklarını en iyi şekilde yönetmek yerine doğru veya yanlış, yeni krallıklar elde etmeye bakarlar. Ayrıca hükümdarların danışmanları da yardıma ihtiyaç duymayacak kadar zeki değildirler ya da çok zeki olduklarını düşünerek kimseye ihtiyaçları olmadığını sanırlar. Ve birine yaltaklanacaklarsa bunu yalnızca hükümdarın kayırdığı kişilere karşı yaparlar. Sonuç olarak işleri kendi çıkarlarına uydurmaya çalışırlar. Ne de olsa doğamız gereği hepimiz övülmeyi ve hoşumuza gittiği gibi yaşamayı severiz. Yaşlı karga kendi yavrusunu, maymun da kendi yavrusunu sever. Şimdi bu kurulun herkese imrenip yalnızca kendine hayran olan insanlardan oluştuğunu düşünürsek, biri çıkıp tarih kitaplarında okuduğu ya da yolculuklarında gözlemediği bir şeyden bahsettiğinde diğerleri kendi bilgeliklerinin zarar göreceğini düşünür, bu anlatılanları çürütecek bir karşılık bulamazlarsa çıkarlarının zedeleneceğine inanırlar. Başarısız oldukları takdirde, ‘Atalarımız şöyle söyle şeyler yapmış ve çok da iyi sonuçlar almışlar. Biz de aynıını uygulamalıyız’ diyerek işin içinden çıkarlar. Ve birinin atalarından daha zeki olduğunu kanıtlaması büyük bir felaketmiş gibi, söylenebilecek her şeyi çürütecek böyle bir cevabın arkasına sığınırlar. Ancak eski çağlardan kalma birçok iyi şeyden bile bile vazgeçmelerine rağmen daha iyisi teklif edildiğinde geçmişe derin saygı duydukları bahanesine sıkı sıkıya sarılırlar. Ben bu kibirli, huysuz ve saçmasapan düşünce yapısıyla birçok yerde karşılaştım, hatta özellikle biri İngiltere’deydi.”

“İngiltere’ye gittiniz mi?” dedim.

Ütopyahların düzenine dair ne söylenirse
söylensin dünyada ne onlardan daha iyi
bir halk ne de daha mutlu bir hükümet
vardır... Halk çalışkan, öğrenmeye hevesli
olduğu kadar neşeli ve keyiflidir de...
Yorulmadan bilgi peşinde koşarlar...
Kendi aralarında her şey eşit dağıldığı
için kimse fakir ve yokluk içinde değildir,
kimse mal sahibi olmadığı halde hepsi
zengindir. Bir kişinin tüm kaygılardan
uzak, dingin ve mutlu bir yaşam
sürmesinden daha büyük bir zenginlik
yoktur çünkü.

terciye edilen
KDV'siz
sabit fiyat

11

çocuklara uygun

ISBN 978-605-09-8282-4

9 786050 982824

Doğan
Kitap